

PROSVETNI DEL

RUSKA IKONA, SV. NADANGEL MIHAEL
(ZAČ. XVI. STOL.)

POT RUSKE IKONE V SVET

Povodom razstave ruskih ikon v Evropi in Ameriki
FRANCE STELÉ

Eden največjih umetnostnih dogodkov po vojni je nedvomno razstava ruske ikone, ki je l. 1929 nastopila iz Sovjetske Rusije svojo pot skozi Evropo in Ameriko in se je vršila meseca oktobra v Hagenbundu na Dunaju. Razstavo

je na opetovano izraženo željo iz inozemstva priredil komisariat za ljudsko prosveto RSFSR, njegov takratni vodja A. Lunačarskij in vodja državne restavracijske delavnice J. E. Grabar pa sta napisala principialen in zgodovinski uvod k njenemu katalogu.

Naš list je o ruski ikoni, njenem zagonetnem mističnem svetu in njeni visoki umetniški kulturi že pisal l. 1925, str. 40 sl., in dotičnemu članku kot splošnemu uvodu tudi danes še nimamo ničesar dodati.¹

Že v prvem članku smo ugotovili, da je bila ruska ikona pred svetovno vojno tudi za Ruse še komaj načeta znanstvena in estetska ledina, ki jo je premagala šele boljševiška revolucija in posebno sistematično delo na poglobljanju v njen svet, ki je bilo izvršeno v prvem desetletju Unije sovjetskih socialističnih republik. Protiversko usmerjeni tok nove Rusije je imel za posledico, da so oblasti z v zgodovini redko dosledno brezobzirnostjo pobrale slavne in stoletja v narodu čiščene ikone iz njihovega posvečenega osredja, jih znosile v muzeje in napravile iz njih predmet poprej nemogočega znanstvenega raziskavanja. Temelji v ti smeri so bili položeni sicer že neposredno pred vojno; že takrat je bilo zasluteno pravo bistvo ikone, glavno delo na njenem odkritju pa so izvršile C. G. R. M. (Centralnyje Gosudarstvennyje Restavracijonnyje Masterskije — Centralne državne restavracijske delavnice) pod vodstvom znanega avtorja velike Zgodovine ruske umetnosti in slikarja Igorja Grabarja po l. 1917.

Ruska ikona je namreč v svojem cerkvenem osredju tekom stoletja temeljito izgubila svoj prvotni značaj že s tem, da so jo od XVII. stol. sem »oblačili«, to je pokrivali s srebrnimi oblekami, ki so bile pogosto same po sebi dragocene po materialu in umetnoobrti izdelavi, od ikon pa so zakrile očem vse razen obrazov in rok. Še hujše kot to pa so bile pogoste preslikave, »popravila«. Ko je namreč ikona počrnela vsled prahu in posebno vsled dima sveč, ki so jih žgali pred njo, ali vsled otemnelosti lakov iz prekuhanega lanenega olja, s katerimi so jih mazali, ali je bila kakorkoli poškodovana, so jo doslikavali, preslikavali in lakirali na novo, pogosto celo preko stare na novo grundirali in sploh na novo naslikali, tako da so stare ikone v naši dobi kazale nepristno lice in je bilo s pojmom ikone že najožje zvezano, da mora biti »oblečena« in da je vsa črna in nerazločna od starosti.

¹ Razen tam navedene literature opozarjamo na medtem izišlo knjigo Paul Mouratow: *L'ancienne peinture russe*. Traduction du manuscrit russe par André Caffi. A. Stock, »Plamja«, Roma-Praha, 1925 in na katalog razstave v Hagenbundu *Denkmäler altrussischer Malerei*, posebno na uvod Igorja Grabarja.